

ÉVFORDULÓS KIÁLLÍTÁSOK ÉS KAMARATÁRLATOK

„Mert szemben ülsz velem...” – 110 éve született Illyés Gyuláné dr. Kozmutza Flóra

„Mert szemben ülsz velem...” címmel nyílt kiállítás 2015. szeptember 1-jén 15 órai kezdettel az Országos Széchényi Könyvtár 7. emeletén. A kiállítás a 110 éve született Illyés Gyuláné dr. Kozmutza Flóra életébe engedett betekintést.

A könyvtár törzsanyagából és kéziratárából származó eredeti anyagok mellett a családi hagyatékból és a Gyógypedagógiai Főiskolától kapott, eddig nem publikált dokumentumokkal színesített kiállítás bemutatta a húsz éve elhunyt pszichológusnő önzetlen személyiségét, szakmai és magánéletében egyaránt megnyilvánuló szenvedélyes segíteni akarását. Az altruista logika mentén érthetjük meg, miért volt elkerülhetetlen, hogy a bölcsészkarra járó Flóra végül a gyógypedagógiai hivatást választotta, miért nevezték őt pályatársai Benedek Istvánnal együtt „Szondi apródjának”, miképp játszott szerepet a francia filozófus, Guyau nevével fémjelzett mondás: „szened, tehát szeretem” Flóra múzsává válásában.

A kiállításon József Attila Kozmutza Flórához írt utolsó szerelmes versei mellett megtekinthető volt többek között Illyés Gyula feleségéhez írt, a kiállítás címét inspiráló műve, egy hozzá írt érzelmes levél is. A költő naplójából pedig megtudhattuk, hogy Illyés Gyula miért nem foglalhatta versbe felesége nevét, illetve arra is fény derült, hogy a több mint négy évtizedes házasságuk alatt tett-e mégis kivételt.

A kiállításon központi helyet kapott Illyés Gyula *Könnyező* című, megrendítő szépségű versének eredeti kézírata. A költemény a költő utolsó találkozását örökíti meg József Attilával a Siesta szanatóriumában.

Eredeti fényképet láthattunk József Attiláról, a vele kapcsolatos tárló fölötti részt pedig Dombyné Szántó Melánia képzőművész Flóra-versek által ihletett alkotásainak másolata díszítette.

Kevesek számára ismert, hogy Kozmutza Flóra volt a Gyógypedagógiai Főiskola első női oktatója, 1973-tól igazgatója, és a Damjanich utcai új épületkomplexum alapítója. Szakmai tevékenységéről éppúgy számot adott a kiállítás, mint Illyés Gyula mellett végzett irodalmi tevékenységéről.

Ő gépelte férje kézíratait és tartotta a kapcsolatot a szerkesztőkkel, kiadókkal, mindeközben családjuk szoros barátságot ápolt számos ismert emberrel. A kiállítás az Országos Széchényi Könyvtár anyagára támaszkodva kiemelte Illyés Gyuláné Molnár Ferenc lányával, Sárközi György özvegyével, az újraindult *Válasz* folyóiratot tördelő és kiadó Sárközi Mártával folytatott levelezését.

Illyés Gyuláné férje halála után a hagyaték gondozásával foglalkozott, ebben az időben megjelent könyvek is helyet kaptak a kiállított anyagban.

Illyés Gyuláné a magyar gyógypedagógiai pszichológia megalapozójaként a gyakorlati munka mellett rendszeresen kutatott és publikált, jelentősebb írásait

Az Illyés családtól kapott fényképen Kozmutza Flóra és Illyés Gyula között gyermekük, Illyés Mária látható

szintén bemutatta a kiállítás. Munkássága alatt sokat tett a fogyatékoság korai felismeréséért, felszólalt a fogyatékosággal élők elfogadásáért.

A kiállításmegnyitón dr. Gereben Ferencné, nyugalmazott főiskolai tanár, a Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet egykori vezetője, a Magyar Gyógypedagógusok Egyesületének elnöke, Illyés Gyuláné egykori tanítványa és pályatársa így fogalmazott beszédében: „A száraznak ható életrajzi adatok jól jelzik, hogy a *múzsza*, a *költőfeleség* szerep életének csak egyik, vitathatatlanul jelentős vonulata, mely összefonódott szakmai életpályájával.” Férjét külföldi útjaira kísérve minden lehetőséget megragadott a fogyatékoság kérdéseinek, a korabeli képzési és ellátórendszerek működésének tanulmányozására, tapasztalatok integrálására.

E tevékenység elismerése Illyés Gyula *Tisztelet a gyógypedagógusoknak* című írásában ekképpen fogalmazódik meg: „A gyógypedagógus foglalkozása a különleges nevelés, a gyógyító nevelés is alkotás, az ő szakmájukra – akár az enyéimre is – inkább illik: hivatás. Ez azt jelenti: nem elég a szaktudás, tán a tehetség sem, hanem kell ide emberség is, jó jellem.”

Szűts-Novák Rita

szuts-novak.rita.at.oszk.hu

Adj nekem egy Bírót! – Bíró László-émlékiállítás 2015. november 12. – 2016. február 6.

A milánói expó 2015. október 31-én bezárta kapuit, azonban az eredetileg ott látható programok közül néhány (2015 őszén és 2016 elején) Budapesten színesítette tovább az Országos Széchényi Könyvtár kulturális kínálatát. Nagyon hasznos és sikeres kezdeményezésnek tűnt ugyanis, hogy a Milánóban bemutatott programokat itt, Budapesten tegyük szélesebb körben elérhetővé. A Világkiállítás magyar pavilonja adott helyet először a Bíró László emlékére létrehozott, páratlan érdekességeket felvonultató kiállításnak.

De ki is volt Bíró László? Miért, hogy neve még ma is ismeretlenül cseng a magyar közönség előtt, miközben legnagyobb találmánya a világ minden íróasztalán, fiókjában és táskájában ott lapul?

Bíró László a technikatörténet egészen zseniális alakja. Az 1899-ben, Schweiger László József néven született feltalálónak több mint 20 találmánya volt, ezek közül a

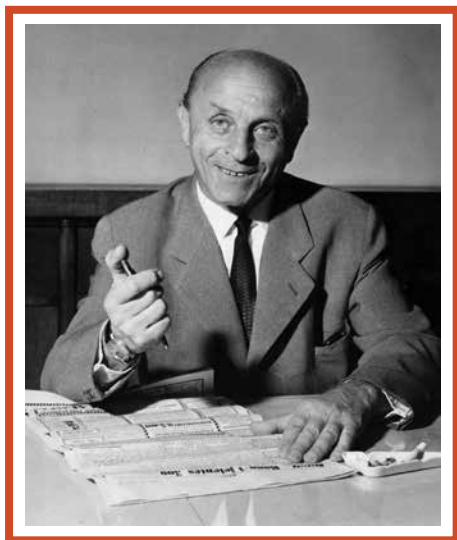
Illyés Gyuláné, 1939. Családi hagyaték

golyóstoll – angolul *biropen* – még életében halhatatlanná tette nevét. Bíró, aki először újságíróként dolgozott, a városi legenda szerint egyszer hosszan elnézte, ahogyan a pocsolyába szaladó labda a vízből kigurulva nyomot hagy maga után – csíkot húz. Újságíróként, a frissen elkészült lapokat olvasgatva azt is észrevette, hogy a nyomdafesték sűrűbb állaga miatt a papíron sokkal kevésbé maszatolódik el, mint a töltőtollba való tinta. Állítólag e két felismerését ötvözte, amikor az 1930-as években megszerkesztette a golyóstollat. Egy kis golyót illesztett a tollba, amely a sűrűbb tintát a toll aljára vezette. Ahogy a toll a papíron mozgott, a golyó forgott, és így vette fel a tintát, melyet a papírra kent. Az ötlet zseniálisnak bizonyult, olyannyira, hogy azt Budapesten, 1938 tavaszán szabadalmaztatta is. Mivel azonban éppen abban az évben jelent meg Magyarországon az első zsidótörvény (noha 1938 augusztusában Bíró feleségével együtt áttért az evangélikus hitre), a kiváló feltaláló elhagyta Magyarországot és Argentínában telepedett le. Életének hátralévő részét, közel ötven évet töltött el új hazájában, ott is halt meg 1985-ben. Születésnap-

ja, szeptember 29-e Argentínában a Feltalálók Napja, nincs gyermek, aki a dél-amerikai országban ne ismerné Bíró László nevét.

Rácz Sándor és Ráczné Kernya Mária civil emberekként, teljesen ismeretlenül kopogtattak a milánói programot szervező bizottság ajtaján, s vetették fel a gondolatot, hogy érdemes lenne a technikatörténet éppen Magyarországon kevésbé ismert alakjának kiállítást szentelni a magyar pavilonban. A szervezők igent mondtak, s így került a Bíró László-kiállítás először Milánóba, majd, amikor az expó bezárt, a Széchényi Könyvtárba.

A Rácz házaspár kötődése Bíró Lászlóhoz egészen egyszerű: Viktoria-R néven saját üzletet tartanak fenn, tollakkal kereskednek. Rácz Sándor maga készítette azokat a tablókat, melyek Bíró életének fontos mozzanatait a nagyközönség elé tárják. Ugyancsak Rácz úr tulajdonában van néhány egészen egyedi tárgy is, mely Bíró Lászlóhoz köthető: így például az egyik első golyóstoll, mely már a szabadalom alapján az 1930-as évek végén készült.

Bíró László, kezében találmányával, a golyóstollal

A kiállítás fali tablói bemutatták tehát Bíró életének mérföldköveit és találmányait, melyekből még kettő lett világsiker: az automata sebességváltó és a golyós dezodor. Mindkettő alapjaiban változtatta meg az iparágat, melynek része lett.

Bíró László személyes iratai

A kiállított tárgyak néhány eredeti, Bíróhoz köthető dokumentumon túl a tollak, különösen is a luxus-tollak világába vezették el az érdeklődő közönséget. Két világhírű márka, a *Montegrappa* és a *Tibaldi* cég tollkölteményein keresztül mutatták meg a szervezők, hogy a golyóstoll, ez a mindennapi használati eszköz, igényes tervezéssel, luxuskivitelben és annak megfelelő körítéssel egyenesen műtárggyá válhat. *A Sophia Loren*, *Salvador Dalí* vagy éppen *Ayrton Senna* munkássága ihlette tollak ma a világon mindenütt luxusajándéknak számítanak, a szerencsés megajándékozott gyakorta több millió forintot tart kezében, amikor használatba veszi az íróeszközt. A Tibaldi cég készített már tollat Széchényi István portréjával is, a Montegrappa pedig magát Bíró Lászlót tette fel egyik értékes darabjára.

A Széchényi Könyvtár nemcsak a könyv- és művelődéstörténet, hanem a technikatörténet kimagasló személyiségeinek emlékét is ápolja, s örömmel látta vendégül ezt a (feltehetően még több városba is utazó) kiállítást.

Ekler Péterné Kiss Barbara
barbara.at.oszk.hu

„Emlékek életemből” – Kiállítás Goldmark Károly halálának centenáriumán

A keszthelyi születésű és Németkeresztúron nevelkedett Goldmark Károly (1830–1915) Bécsben való letelepedését követően jutott pályája csúcsára: itt komponálta hat operáját (köztük a világsikert hozó *Sába királynőjét*), máig gyakran hallható *Hegedűversenyét* vagy az idősebb generációk körében *Falusi lakodalom* alcímmel még mindig közismert *Első szimfóniáját*. Magyar gyökereit azonban Goldmark sosem tagadta meg – mint 80 esztendőskorában papírra vetett visszaemlékezéseiben megfogalmazta:

„Hatvankét éve élek Bécsben, német művelődési forrásokból képeztem magam a tudományban és a művészetben, és ebben az értelemben a németekhez is számítom magam. De mindez nem oltotta ki a szülőföld iránt érzett erős, mélyen gyökerező érzelmeimet. Kiszáradt, elcsontosodott szívnek kell lennie annak, amelynek a rög, amelyen bölcsője állt és boldog gyermekkorának édes emlékei nem drágák. Ebben az értelemben megőriztem szülőhazámhoz való hűségemet.”

A komponista szoros magyar kötődésének is köszönhető, hogy halálát követően hagyatékát a magyar állam vásárolta meg, s e gazdag anyagot ma is az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtára őrzi. Ami Goldmark kompozícióit illeti, a gyűjtemény legértékesebb része a zeneszerző csaknem teljes életművének eredeti lejegyzéseit magában foglaló kéziratanyag, amely nem csupán a darabok leghitelesebb formáját őrizte meg számunkra, hanem egyszersmind (a fennmaradt vázlatfüzetekkel együtt) fényt vet Goldmark munkamódszerére is. A hagyaték azonban számos másfajta dokumentumot is magában foglal: családi vonatkozású fényképeket, különféle hivatalos dokumentumokat (iskolai bizonyítványokat és igazolásokat), az idős zeneszerző előtt tisztelgő díszokleveleket, számos Goldmark által (illetve neki) írott levelet, valamint egy-egy számára különösen fontos hangverseny plakátját vagy műsorlapját is.

A 2015. december 8. és 2016. március 5. között a Zeneműtár katalógusfolyosóján és olvasótermében megrendezett centenáriumi kiállításunk a hagyaték legizgalmasabb dokumentumait mutatta be, vezérfonákként a zeneszerző halála után *Emlékek életemből* cí-

men kiadott visszaemlékezéseket használva (amelynek eredeti kézírata ugyancsak a gyűjteményhez tartozik). Emlékiratainak megfogalmazásakor ugyanis Goldmark éppen az utóbb a hagyatékában maradt dokumentumokat használta emlékezete felfrissítésére, s közülük jó néhányat konkrétan meg is említ azzal az eseménnyel kapcsolatban, amelynek emlékére megőrizte azt.

Goldmark Károly mellett kiállításunk egyszersmind a Zeneműtár egykori osztályvezetőjére, Dr. Kecskeméti Istvánra (1920–1999) is emlékezett, aki személyesen véggezte el a Goldmark-hagyaték feldolgozását, s az eredeti kézirat alapján 1980-ban maga fordította magyarra és adta közre a zeneszerző emlékiratait (amelyek 2017-ben új kiadásban is megjelentek).

Mikusi Balázs
mikusi.at.oszk.hu

Goldmark Károly portréja, 1908

„Kincseit a nemzetnek szánta” – 150 éve született Todoreshku Gyula

2016 augusztusában lett volna 150 éves Dr. Todoreshku Gyula (1866–1919), intézményünk tiszteletbeli igazgatója, legjelentősebb adományozóink egyike, akinek majd' 3000 kötetes könyvtárát 1920 óta őrizzük. A jubileum alkalmából készült, új kutatási eredményeket is felvonultató kiállítás több mint 100 műtárgy segítségével mutatta be a gyűjtőt és páratlan gyűjteményét. Régi adósság volt ez, hiszen mindeddig nem került sor hasonló témájú tárlat megrendezésére.

Todoreshku Gyula és Horváth Aranka

Todoreshku Gyula a budapesti jogi egyetem elvégzése után ugyan ügyvédként kezdte pályafutását, de végül könyvgyűjtő szenvedélye vált igazi hivatásává. Már a gyűjtemény 1883-ban keletkezett első katalógusában is nagy értékek sorakoztak, de saját bevallása szerint 1905-ben kezdett „teljes gőzzel” könyvtára fejlesztésén dolgozni, miután megvette Ágoston József híres gyűjteményének 270 darabját. Todoreshku elsősorban a *Régi*

Magyar Könyvtár ritka, vagy példányból ismeretlen műveinek felkutatására tette fel az életét, illetve azokra, amelyeket Szabó Károly bibliográfiája sem ismert. A gyűjtő 1919-ben bekövetkezett halálakor a könyvtár 635 magyar nyelvű, 535 Magyarországon nyomtatott idegen nyelvű és 81 magyar szerzőtől külföldön megjelent, 1711 előtti művet tartalmazott, ezek közül összesen 222 volt bibliográfiailag ismeretlen. Mindehhez ráadásul 44 ősnymtatvány, 26 kézirat, 83 cirill betűs román, szerb és ruszin nyomtatvány, 884 darab 18. századi magyar nyomtatvány, számos 16–19. századi ritka külföldi nyomtatvány, s jelentős segédkönyvtár is kapcsolódott. Bátran állíthatjuk tehát, hogy máig megkerülhetetlen jelentőségű kollekciónról beszélünk.

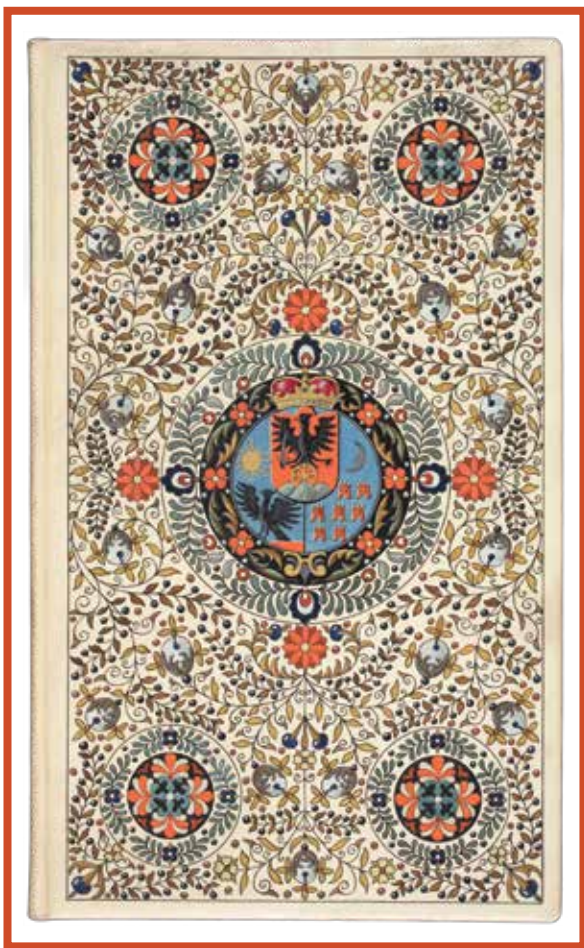
A kiállítás fő feladata volt betekintést nyújtani e gazdag gyűjteménybe s annak történetébe. Itt természetesen nincs mód valamennyi kiválóított műtárgy felsorolására, de például számos egyetlen példányban fennmaradt régi könyvet tekinthettek meg a látogatók. Ilyen többek közt Melius Juhász Péter *A lélek könyve* című művének (Debrecen, 1562–1563) töredéke, vagy Tótfalusi Kis Miklós *Szakács mesterségnek könyvetkéje* című híres kiadványa (Kolozsvár, 1695). Nem maradtak ki a 17. századi tulajdonosaik által „teleírt” ritka kalendáriumok, vagy az olyan érdekes bejegyzésekkel tarkított darabok sem, mint Székely István *Chronica ez vilagnac yeles dolgairól* (Krakkó, 1559) című művének egy példánya, amelynek egykori olvasói igen szórakoztató, vitriolos hangvételű hitvitázó széljegyzetekkel kommentálták a szöveget.

Szintén nagy érdeklődésre tartott számot a tárlat cirillika-szekciója, amelynek kiválogatásában Nagy Levente, az ELTE Román Tanszékének vezetője volt a segítségünkre. Itt szerepelt – egyebek mellett – a Gyulafehérváron nyomtatott román nyelvű *Újszövetség és Zsoltároskönyv* (1648, 1651), valamint az ún. *Todoreshku-töredék*, amely a 16. század második felében keletkezett, s ez az első latin betűs, magyar helyesírással készült román nyelvű nyomtatvány. (Ez utóbbit Todoreshku Gyula személyesen áztatta ki egy 15. századi kötet kötéstáblájából.)

A tartalmi jellemzők mellett fontos sajátossága a Todoreshku–Horváth Könyvtárnak a külső megjelenés is, hiszen tulajdonosuk igyekezett a régi magyar nyomtatványok szegényes nyomdai kiállítását pompás külső kötéssel ellensúlyozni. A gyűjtemény ezüstveretes, festett pergamen-, tűzzománccal díszített bársony-, illetve különféle bőrkötéseinek létrehozói a kor legkiválóbb iparművészei közül kerültek ki. Újdonság, hogy közülük Jaschik Álmos, Galamb József, Heibling

Ferenc és Richard Zutt alkotásait sikerült azonosítani. Ide kapcsolódik, hogy a nem csupán szép, de ép példányok létrehozására való törekvés jegyében Todoreszku bizonyos esetekben a csonka példányokat külföldről beszerzett s az eredetihez hasonló papíron ép példányokról való másolatokkal egészítette ki. A kiállítás erre a ma már nem alkalmazott eljárásra is szolgált néhány érdekes példával.

Nem feledkezhetünk el továbbá a gyűjtemény körül tevékenykedő személyekről sem. Fennmaradt levelei és képeslapjai segítségével meglevenedtek Todoreszku Gyula gyermekkorának eseményei, a gyűjtés szenvedélyével való találkozásának útja. A róla kialakult képet publikációi és híres vízjelgyűjteményének egyes részletei árnyalták.

Festett pergamenkötés – készítette Akantisz Viktor

A feleségnek és munkatársnak, Horváth Arankának szentelt tárlóban többek közt helyet kapott az özvegy 1920-ban kelt adományozó levele, amelyben néhai férje akaratának megfelelően a nemzeti könyvtárra hagyta

közös gyűjteményüket. Itt voltak láthatóak azok az iratok is, amelyek a *Kálmáncsehi-breviárium* megvásárlásához kapcsolódnak. Ezt a kódexet – Mátyás király budai könyvfestőműhelyének legpompásabb darabját – Horváth Aranka végrendelete alapján a könyvtárra hagyott ékszereinek árából szerezte be az OSZK.

A kiállítást Akantisz Viktor könyvkötő, restaurátor, illusztrátor, író és fordító változatos életművének darabjai tették teljessé, hiszen Todoreszku mellett ő gondozta az egyes köteteket. Pikáns regény, a Todoreszku-gyűjtemény első katalógusa, sakkoktató kézikönyv, regényfordítás, valamint a mester remek kézügyességéről és művészi érzékéről árulkodó képek és könyvkötések sorakoztak itt. Akantisz személye annál is fontosabb, mivel ő volt a nemzeti könyvtár egyik első restaurátora.

Talán ebből a rövid összefoglalóból is kiderül, milyen sokrétű vagyont adományozott a nemzet könyvtárának a Todoreszku-házaspár, még akkor is, ha minderről hamar és hosszú időre elvonta a figyelmet egy másik, szintén ajándékba kapott, pompás gyűjtemény.

Varga Bernadett
mvp.at.oszk.hu

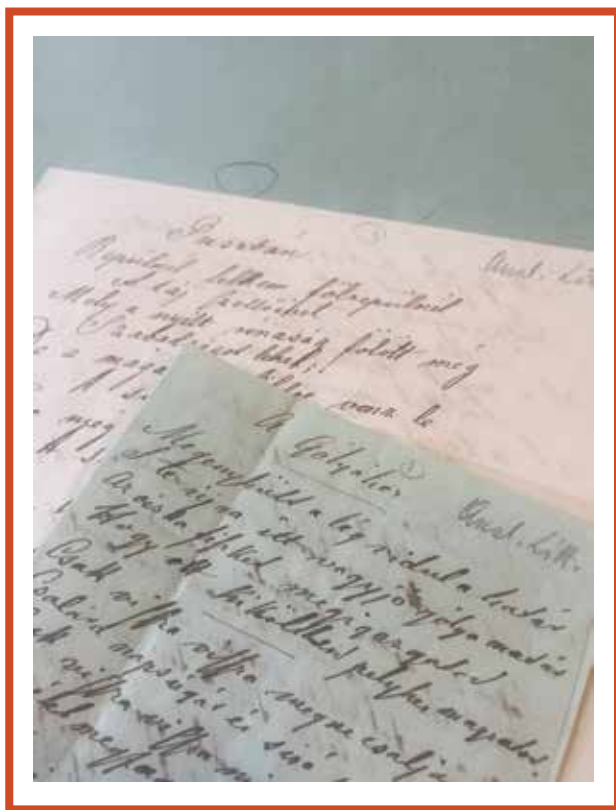
„Nincs talán még elfeledve a dal” – Kiállítás Tompa Mihály születésének 200. évfordulója alkalmából

Az Országos Széchényi Könyvtár 2017-ben nemcsak Arany János, hanem Tompa Mihály születésének 200. évfordulójáról is megemlékezett. A Comp-Rend Kft. kezdeményezésére készült tárlat kivitelezéséhez a Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM), a Sárbogárdi Református Egyházközség és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára is hozzájárult.

Legelső feladatunk az OSZK állományának Tompa Mihály munkásságát érintő részének feltárása, kutatása volt. Kiderült, hogy nemcsak a Törzsgyűjteményben, de szinte minden Különgyűjteményben – elsősorban a Kézirattárban – is jelentős mennyiségű dokumentum található. A legfontosabb cél az volt, hogy ezt a gazdag forrásanyagot felhasználva a lehető legtöbbet mutassunk meg a nemzeti könyvtárban található kincseink közül. A felhalmozott anyagnak ugyan csak egy kisebb része került a tárlókba, de az eredetileg kamarakiállításnak szánt tárlat így is az utóbbi évek legnagyobb és leggaz-

dagabb kiállításává nőtte ki magát a könyvtár épületének 7. szintjén megrendezett közl.

A kiállítás alapkonceptiói a következők voltak: megpróbáltuk úgy a lehető legteljesebb képet adni Tompa Mihály életművéről, hogy ne a híres-hírhedt irodalmi triumvirátus legkevésbé elismert tagjaként hivatkozzunk a szerzőre (még akkor sem, ha a kiállítás a vele egyidőben látogatható Arany János-tárlatra is utal), ugyanakkor felvázoljuk, érzékeltessük a korabeli kontextust is, hiszen Tompa irodalmi fellépése az irodalomtörténet egyik legérdekesebb korszakának, az 1840-es éveknek meghatározó eseménye. Emellett igyekeztünk az életmű többi korszakát is hasonló alapossággal bemutatni, ennek érdekében a kronologikus elrendezésű tárlók között tematikusakat is elhelyeztünk. Mindezek mellett a könyvtár számottevő kéziratos gyűjteményének bemutatásával a korabeli irodalmi élettől soha sem teljesen független viszonyrendszereket, társas kapcsolatokat, magánéleti eseményeket, Tompa Mihály személyes körét is a tárlat központi témájává tettük.

Tompa Mihály *Pusztán* és *A gölyághoz* című versei,
OSZK Kézirattár

A kiállítás 17 tárlója közül a legelső a sárospataki diákévekkel és az irodalmi életbe való belépéssel kapcsolatos

könyveket és folyóiratokat tartalmazta, a falon pedig a sárbogárdi segédtanítóskodás emlékei mellett birtoktérképek és színes hírlapmelléletek voltak láthatók. A következő tárlóban a korszakhoz kapcsolódó levelek kaptak helyet. A harmadik és negyedik tárló a Tompa számára igen jelentős 1846–47-es évek elsősorban Pesthez kötődő irodalmi és magánéletével foglalkozott (itt kapott helyet többek között az „egy bizonyos Szendrey Julcsát” emlegető levél, és a *Népregék, népmondák* első és második kiadása, valamint a híres költői versenyre emlékező részlet a *Vasárnapi Újságból*). A tárlatnak ezen a részén volt látható például Pest 1837-ben készült térképének másolata, valamint a PIM-től kölcsönzött, ismeretlen alkotótól származó, Tompa Mihályt ábrázoló eredeti olajfestmény is. Az ötödik tárlóba került a kiállítás egyik legnagyobb ékessége, Tompa *Virágregék* című kötetének nyolcadik, Demeczky Irma illusztrációival ellátott, selyemborítású díszkiadása, amelyet kollégánknak közel három hónapnyi munkával restaurált a köteteseten. A hatodik volt az első tematikus tárló: az 1848-as forradalommal és Tompa Mihály szabadságharcban tábori lelkészként betöltött szerepével, illetve a Soldos Emíliaival ebben az időben kötött házasságának körülményeivel foglalkozott. A hetedik tárló anyagának – a PIM-ből kapott illusztrációk és Barabás Miklós Tomparól készített portréja mellett – fontos része volt *A gölyághoz* és a *Pusztán* című versek eredeti kézirata, amelyhez szervesen kapcsolódtak a kilencedik tárlóban kiállított, az 1850-es évek elejéről származó törzanyagbeli dokumentumok. A kilencedik tárlóban ismét kivételes kincsek voltak láthatók: a könyvtár Kézirattárának gyűjteményéből származó eredeti fényképfelvételek Tompa Mihályról és Soldos Emíliaáról, valamint Rádely Júlia díszes emlékkönyve Tompa Mihály emléksoraival. A tizedik tárló az 1850-es évek jellegzetes sajtótermékeiből közölt válogatást, itt voltak láthatók a Tompa-versekkel gazdagított naptárak, valamint a *Divatcsarnok* és a *Délibáb* egy-egy száma is. A következő két tárló ismét tematikus volt: az elsősorban református lelkészként tevékenykedő költő papi hivatásával kapcsolatos szövegeket, leveleket, halotti anyakönyvi kivonatot, és az egyházi irodalomhoz jelentős mértékben hozzájáruló, részben a Kisnyomtatványtár gyűjteményéből származó halotti beszédeket, prédikációkat tartalmazott. A tizenharmadik tárlóban kaptak helyet a Kazinczy születésének századik, és a Sárospataki Református Főiskola fennállásának háromszázadik évét ünneplő versek, a *Kazinczy Ferenc emlékezetére* és a *Lórántfi Zsuzsánna emlékezete*,

valamint Tompa műveinek a korszakban megjelent díszes borítójú kiadásai is. A tárló fölött volt látható König Frigyes Tompa Mihályt ábrázoló, a PIM-től kölcsönzött olajfestménye. A következő tárló a szállóigeként elhíresült, Tompa által külön is feljegyzett „Szívet cseréljen az, aki hazát cserél” kéziratos idézet mellett többek között Egressy Gáborhoz írt leveleket és a korabeli színházhoz, amatőr színjátszáshoz kapcsolódó dokumentumokat mutatott be. A tizenötödik tárló már Tompa műveinek utóéletével és versek fordításaival foglalkozott, a falon Tompának a Jókai Mór által szerkesztett *A Hon Esti Lapja* című folyóiratban megjelent téves, majd valódi halálhírét olvashattuk. A következő tárlóban egy újabb relikvia kapott helyet: a száz anekdotát tartalmazó, az MTA Könyvtárának Kézirattárában őrzött *Fekete könyv*. Az utolsó tárlóban a Tompa barátai által gondozott

Összes költeményeinek díszes kiadásait sorakoztattuk fel, verseinek megzenésített változatait, illetve a *Három a daru* című vers Jászai Mari által készített másolatát. A tárlatot, egy időben közel, 1864-ben készült, a Térképtárban található Magyarország és Erdély-térkép másolata és az impresszum zárta.

A tárlatot megtekintők visszajelzései alapján elmondhatjuk, hogy a bemutatott, részben kölcsönzött, de többségében az OSZK-ban őrzött anyag sokszínűségének köszönhetően sikerült a koncepciónknak megfelelően összeállítani a kiállítást, méltó emléket állítva ezzel a kétszáz éve született Tompa Mihálynak.

Patonai Anikó Ágnes, Szűts-Novák Rita
patonaiagi.at.oszk.hu, szuts-novak.rita.at.oszk.hu

Tompa Mihály és felesége hitelesített fényképe, OSZK Kézirattár